

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет історичний
Кафедра Етнології

Затверджено
На засіданні кафедри Етнології
факультету історичного
Львівського національного
університету імені Івана Франка
(протокол № 1 від 28.08 2019 р.)

Завідувач кафедри

Силабус з навчальної дисципліни
«Етнічна структура українського суспільства»,
що викладається в межах освітньо-наукової програми
підготовки доктора філософії з гуманітарних наук
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти для
здобувачів зі спеціальності
032 – історія та археологія

Львів 2019 р.

**Силабус курсу “Етнічна структура українського суспільства”
2019–2020 навчального року**

Назва курсу	Етнічна структура українського суспільства
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	історичний факультет, кафедра етнології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	03 – гуманітарні науки, 032 – історія та археологія
Викладачі курсу	Рачковський Григорій В'ячеславович, кандидат історичних наук, доцент
Контактна інформація викладачів	hryhorij_ra@yahoo.com, http://clio.lnu.edu.ua/employee/rachkovskyyj-h-v
Консультації по курсу відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю).
Сторінка курсу	
Інформація про курс	Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб використовувати на практиці навички концептуалізації, створювати власні інтерпретаційні моделі, аргументовано презентувати та захищати власну позицію перед аудиторією. Тому у курсі представлено як огляд концепцій поліваріантної та компаративістичної інтерпретації соціо-культурних явищ, зокрема, етнічності так і процесів та інструментів, які потрібні для уміння окреслення поля дискусій навколо дефініції термінів “етнос”, “нація”, “народ”, “раса” та дефініювати такі категорії як “етнічна група”, “етнографічна група”, “етнічна меншина”, “корінний народ”, “національна меншина”.
Коротка анотація курсу	Дисципліна «Етнічна структура українського суспільства» є завершальною вибірковою дисципліною з спеціальності 032 історія та археологія, спеціалізації «етнологія» для освітньої програми аспірантури , яка викладається в 4 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Метою вивчення вибіркової дисципліни «Етнічна структура українського суспільства» є ознайомлення аспірантів із завданнями формування необхідних теоретичних знань і практичних навиків для дослідження етнічної структури українського соціуму в його історичному розвитку; аналізу історії та сучасного стану головних національних меншин (росіян, білорусів, угорців, румунів, молдаван поляків та ін.) та корінних етносів (кримських татар) на території України; понятійного окреслення таких етнічних спільнот, як караїми та гагаузи; трактування даних переписів населення українських земель кінця XIX – початку XXI ст. для оволодіння сучасними підходами та інструментами для їх вирішення. Розглянути широкий спектр методів дослідження етнічних процесів, де аналізуватимуться також методи дослідження таких явищ, як етнічні стереотипи, образ “чужого”, етносоціальна дистанція, конструювання та деконструювання етнічної/національної ідентичності.
Література для вивчення дисципліни	Основна література: 1. Національний склад населення України та його мовні ознаки за

	<p>даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року. К., 2003. 300 с.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Брас П. Етнічні групи і формування етнічної ідентичності. Націоналізм. Антологія. К., 2000. С.462-468. 3. Євтух В. Національні меншини між державною етнополітикою та самовизначенням. Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 1998, №2. С.93-104. 4. Гатчінсон Д., Сміт Е. Що таке етнічність. Націоналізм. Антологія. Київ, 2000. С. 468-477. 5. Еріксен Т. Етнічність, раса, клас і нація. Націоналізм. Антологія. Київ, 2000. С. 458-462. 6. Секемергорн Р. Етнічність і меншини. Націоналізм. Антологія. Київ, 2000. С. 455-458. 7. Barth F. Ethnic groups and boundaries. In Ethnicity. Hutchinson J., Smith A. Oxford – New York, 1996. P.75-82. <p>Додаткова література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Ethnic minorities and ethnic majority</i>. Sociological Studies of Ethnic Relations in Poland. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1997. 2. Schopflin G. Nationalism and ethnicity in Europe, East and West. <i>Nationalism and nationalities in the new Europe</i>. Ed. by. Kupchan K. Ithaca – London: Cornell University Press, 1995. Pp.37-65. 3. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. – Київ : Критика, 2015 4. Сміт Ентоні Д. Культурні основи націй: Ієрархія, заповіт і республіка. Київ: Темпора, 2010. – 312 с. 5. Антонович М. Співвідношення понять “народ” і “нація” у національному та міжнародному праві // Україна в сучасному світі. Київ, 2003. С. 56-64. 6. Бочковський О.-І. Вступ до націології // Генеза: філософія, історія, політологія. – Київ: Видавництво Генеза. 1995, с. 112–127; 1996, с. 81–107. 7. Дашкевич Я. Нація та націоналізм: теоретичні проблеми й історіографічні висновки // Україна в минулому.- К.; Львів, 1996.- Вип. 9.- С. 177-185. 8. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. – Київ : Критика, 2015. 9. Ребет Л. Теорія нації. – Львів. 1997. <p>інтернет-джерела:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. www.history.com.ua 2. www.histoty.org.ua 3. www.litopys.org.ua 4. www.nationalismproject.org – Ресурсний центр з вивчення націоналізму 5. www.uht.org.ua 6. Етнічний довідник. http://www.socd.univ.kiev.ua/publicat/soc/index.html
Тривалість курсу	90 год.
Обсяг курсу	48 годин аудиторних занять. З них 32 години лекцій, 16 годин практичних занять та 42 години самостійної роботи
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу аспірант буде : - Знати зміст та термінологічне окреслення понять “етнічна меншина”,

	<p>“національна меншина”, “етнічна група”, “корінний народ”, “титульний народ”, основні етапи етнічної історії етнічних меншин на українській території, етногенез кримськотатарського народу; чинники зростання/зменшення етнічних спільнот на території України впродовж ХХ – початку ХХІ ст.; основні етапи культурного розвитку етнічних меншин та корінних етносів України</p> <p>- Вміти</p> <p>Виявляти та аналізувати основні джерела для дослідження змін етнічної структури українського суспільства; окреслити поле дискусій навколо дефініції термінів “етнос”, “нація”, “народ”, “раса” та дефініювати такі етносоціологічні категорії як “етнічна група”, “етнографічна група”, “етнічна меншина”; аналізувати фактичний матеріал під кутом зору етногенезу та націогенезу, робити самостійні висновки на основі опрацьованої літератури. Володіти необхідною теоретичною та методологічною основою для критичного осмислення, використання та триангулювання методів, що використовуються в етносоціологічних дослідженнях.</p>
Ключові слова	структура, склад, етнос, нація, етнічна структура, етнічний склад, корінний етнос, етнічна меншина, етнічні маргінали, етнічні категорії
Формат курсу	Очний /заочний
	Проведення лекцій, практичних робіт та консультації для кращого розуміння тем
Теми	<ul style="list-style-type: none"> • “Етнічна меншина”, “національна меншина”, “етнічна група”, “корінний народ”, “титульний народ”: понятійно-термінологічне окреслення • Поява перших етнічних меншин на українській території. Німецькі, вірменські, єврейські та польські громади в часи Середньовіччя – раннього Нового часу. • Етногенез кримськотатарського народу. Караїми, гагаузи та євреї на території України. • Вплив перебування українських етнічних земель у складі іноземних держав на збільшення кількості на них поляків, угорців, румунів та росіян. • Переписи населення кінця ХІХ – початку ХХІ ст. – основне джерело для дослідження змін етнічної структури українського суспільства. • Чинники зростання/зменшення етнічних спільнот на території України впродовж ХХ – початку ХХІ ст. • Культурний розвиток головних національних меншин та корінних етносів України
Підсумковий контроль, форма	письмовий іспит в кінці семестру
Пререквізити	Для вивчення курсу аспіранти потребують базових знань з історичних дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату, розуміння джерел з історії етнічних меншин на території України та націогенезу українців.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p><i>Лекційний виклад</i> (використовуються викладачем для теоретичного вступу та пояснення окремих аспектів теми, що вивчається).</p> <p><i>презентації</i> (викладання матеріалу самими аспірантами),</p> <p><i>робота у парах та малих групах</i> (виконання групами аспірантів певних завдань під час практичних занять та обговорення отриманих результатів),</p> <p><i>німа дискусія</i> (письмове групове обговорення заданих тем),</p> <p><i>мозковий штурм, блискавка</i> (орієнтація роботи групи на глибше</p>

	розкриття змісту заданої теми та вироблення комунікативних навичок), <i>диспут</i> – форма проведення підсумкового заняття у формі дискусії. Складається з двох частин – підготовки групою аспірантів теоретичного завдання і диспуту в аудиторії, <i>круглий стіл</i> (аспіранти презентують свої проекти та обговорюють їх), <i>використання аудіо-візуальних матеріалів</i> (фото, ілюстрації і т.д.),
Необхідне обладнання	Із урахуванням особливостей навчальної дисципліни. Вивчення курсу може не потребувати використання програмного забезпечення, крім загально вживаних програм і операційних систем.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Система оцінювання передбачає комплексне оцінювання роботи аспірантів на лекціях, семінарах, практичних заняттях, їх індивідуальної роботи. У курсі передбачено наступні форми оцінювання роботи аспірантів</p> <p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • практичні/самостійні тощо : 25% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 25 • контрольні заміри (модулі): 25% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 25 • іспит: 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів 50 <p>Підсумкова максимальна кількість балів 100</p> <p>Письмові роботи: Очікується, що аспіранти виконають декілька видів письмових робіт. Академічна доброчесність: Очікується, що роботи аспірантів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших аспірантів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі аспіранта є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі аспіранти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Аспіранти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку аспіранти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом. Література. Уся література, яку аспіранти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Аспіранти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність аспіранта під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвочасне виконання поставленого завдання і т. ін.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
Питання до заліку чи екзамену.	1. Поява перших етнічних меншин на українській території. Німецькі, вірменські, єврейські та польські громади в часи

	<p>Середньовіччя – раннього Нового часу.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Вплив перебування українських етнічних земель у складі іноземних держав на збільшення кількості на них поляків, угорців, румунів та росіян. 3. Етнічний стереотип як феномен культури 4. Етнічні процеси 5. Етногенез кримськотатарського народу. Караїми, гагаузи та євреї на території України. 6. Історія вивчення етнічних стереотипів 7. Культурний розвиток головних національних меншин та корінних етносів України 8. Методи дослідження етнічних стереотипів 9. Об'єктивні та суб'єктивні передумови формування нації 10. Ознаки нації 11. Основні теорії походження нації 12. Передумови формування української нації 13. Переписи населення кінця XIX – початку XXI ст. – основне джерело для дослідження змін етнічної структури українського суспільства. 14. Періодизація етнічної історії українців 15. Походження поняття нація 16. Проблеми формування нації в сучасній Україні 17. Роль і значення знання етнічних стереотипів. 18. Типологізація націй 19. Чинники зростання/зменшення етнічних спільнот на території України впродовж XX – початку XXI ст.
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>